

POSTANOWIENIE

Dnia 25 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka

w sprawie z odwołania S.S.
od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
o zwrot świadczenia nienależnego,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 25
października 2023 r.,
na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w
Rzeszowie
z dnia 2 czerwca 2022 r., sygn. akt III AUa 649/20,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego na rzecz S.S. kwotę 1800 zł (jeden tysiąc osiemset złotych) wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego wyroku do dnia zapłaty.**

[az]

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w sprawie z wniosku S. S. przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o zwrot nienależnego świadczenia oddalił apelację organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu z dnia 27 sierpnia 2020 r., sygn. akt III U 216/20 zmieniającego zaskarżone decyzje: z dnia z dnia 12 marca 2020 r., nr [...] i ustalającego, że S. S. nie ma obowiązku zwrotu pobranej emerytury rolniczej za okres od 1 października

2017 r. do 31 grudnia 2019 r.; z dnia 12 marca 2020 r., nr [...] i ustalającego, iż S. S. nie ma obowiązku zwrotu pobranego jednorazowego świadczenia pieniężnego za 2019 r.

Skargę kasacyjną złożył organ rentowy, zaskarżając wyrok w całości i zarzucając wyrokowi naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 84 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, przez jego błędną wykładnię i w konsekwencji ustalenie niezaistnienia po stronie wnioskodawczyni przesłanki wynikającej z tego przepisu, czyli świadomego wprowadzenia w błąd organu wypłacającego świadczenie co do okoliczności, warunkujących powstanie prawa do emerytury i jednorazowego świadczenia pieniężnego ubezpieczonej, skutkującego wystąpieniem po stronie ubezpieczonej obowiązkiem zwrotu nienależnie pobranego świadczenia emerytalnego i jednorazowego świadczenia, jako pobranego w złej wierze. Skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 2 czerwca 2022 r., sygn. akt III AUa 649/20 i orzeczenie co do istoty sprawy oraz zasądzenie od wnioskodawczyni na rzecz organu rentowego kosztów postępowania w pierwszej instancji, zasądzenie od wnioskodawczyni na rzecz organu rentowego kosztów postępowania w drugiej instancji oraz wynikłych z niniejszej skargi kasacyjnej według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach procesu w pierwszej i drugiej instancji oraz wynikłych z wniesienia skargi kasacyjnej.

Wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej organ rentowy oparł na przepisie art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., wskazując, że skarga kasacyjna w niniejszej sprawie jest oczywiście uzasadniona. W ocenie uczestnika postępowania zaskarżonym orzeczeniem Sąd Apelacyjny w sposób oczywisty naruszył prawo, albowiem popełnił błąd w wykładni prawa, który jest wyraźnie widoczny bez pogłębionej analizy przepisów. Organ rentowy wskazał, że Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w ślad za Sądem Okręgowym w Tarnobrzegu błędnie przyjął, iż analiza zebranego w sprawie materiału dowodowego nie wskazuje na możliwość przypisania S. S. złej wiary oraz świadomości pobierania świadczenia nienależnego.

Odwołująca się wniosła o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz o zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych, a w przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania o oddalenie skargi kasacyjnej w całości i zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz wnioskodawczyni zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

W ocenie pozwanego zaskarżonym orzeczeniem Sąd Apelacyjny w sposób oczywisty naruszył prawo, albowiem popełnił błąd w wykładni prawa, który jest wyraźnie widoczny bez pogłębionej analizy przepisów. Organ rentowy wskazał, że Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w ślad za Sądem Okręgowym w Tarnobrzegu błędnie przyjął, iż analiza zebranego w sprawie materiału dowodowego nie wskazuje na możliwość przypisania S. S. złej wiary oraz świadomości pobierania świadczenia nienależnego. Analizując chronologię działań wnioskodawczyni w kontekście świadomości wprowadzenia w błąd organu rentowego, wskazał, iż wnioskiem z dnia 18.08.2017 r. S. S. wystąpiła do ZUS o ustalenie kapitału początkowego przedkładając świadectwa pracy za okres od 08.12.1976 r. do 31.07.1978 r. oraz świadectwo pracy za okres od 14.04.1980 r. do 06.05.1984 r. Następnie w dniu 02.10.2017 r.- wystąpiła z wnioskiem do KRUS o ustalenie prawa do emerytury rolniczej, nie informując jednocześnie organu o wykonywaniu pracy na podstawie umowy o pracę, nie przedkładając i nie informując rolniczego organu rentowego o tym fakcie.

Skarżąca wniosła o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz zasądzenie od uczestnika na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego. W przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej w całości i zasądzenie od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że

wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, iż w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. i tylko w przypadku przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za pomocą juretrycznej argumentacji, że zachodzi publicznoprawna potrzeba rozstrzygnięcia sformułowanego w skardze zagadnienia prawnego przy jej merytorycznym rozpoznawaniu.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

Sąd Najwyższy jednolicie przyjmuje, że odwołanie się do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga nie tylko powołania się na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, iż przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się "oczywistość" zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest uzasadniona w sposób oczywisty. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Skarżący powinien więc w wywodzie prawnym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającą na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006 nr 4 poz. 75; z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 9 marca 2012 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126; z dnia 1 stycznia 2012 r., I PK 104/11, LEX nr 1215774). Ponadto przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej rozumie się sytuację, w której zaskarżone orzeczenie

sądu drugiej instancji w sposób ewidentny narusza konkretne przepisy prawa. Zatem we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak i w jego uzasadnieniu, niezbędne jest powołanie konkretnych przepisów prawa, z którymi wyrok sądu drugiej instancji jest w oczywisty sposób sprzeczny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia warunków właściwych dla powołanej przez skarżącego przesłanki przedsądu. Skarżący nie wykazał aby Sąd Apelacyjny dokonując analizy przepisów prawa materialnego, tj. art. 84 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych sposób jaskrawy naruszył przepisy prawa materialnego. Argumentacja prawna Sądów obu instancji znajduje odzwierciedlenie w licznych orzecznictwie Sądu Najwyższego. W prawie ubezpieczeń społecznych "świadczenie nienależnie pobrane", to nie tylko "świadczenie nienależne" (obiektywnie, np. wypłacane bez podstawy prawnej), ale także "nienależnie pobrane", a więc pobrane przez osobę, której można przypisać określone cechy dotyczące stanu świadomości (woli) lub określone działania (zaniechania; por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2020 r., I UK 98/19, LEX nr 3067436). Świadomość nienależności świadczenia może mieć źródło w pouczeniu udzielonym przez organ rentowy co do okoliczności powodujących konieczność zwrotu świadczenia bądź też może wynikać z zawinionego działania osoby, która spowodowała wypłatę świadczeń. Pogląd ten jest powszechnie podzielany w orzecznictwie. Przyjmuje się, że świadomym wprowadzeniem w błąd jest umyślne działanie świadczeniobiorcy, które ma postać zamiaru bezpośredniego lub zamiaru ewentualnego. W rozumieniu art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej, błąd stanowi następstwo świadomego działania pobierającego świadczenie, determinowanego wolą wywołania przekonania po stronie organu, że zostały spełnione warunki nabycia prawa do świadczenia lub świadczenia o określonej wysokości. Błąd ten wiąże się zawsze z pierwotną wadliwością rozstrzygnięć organu rentowego lub odwoławczego, z etapem ustalania prawa do świadczeń, a jego istotną cechą konstrukcyjną, odróżniającą od innych uchybień, jest istnienie fałszywego wyobrażenia organu o stanie uprawnień ubezpieczonego, wywołanego na skutek świadomego zachowania osoby pobierającej świadczenie (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16 grudnia

2008 r., OSNP 2010 nr 11-12, poz. 148; z dnia 5 kwietnia 2001 r., II UKN 309/00, OSNP 2003 nr 2, poz. 44; z dnia 8 stycznia 1999 r., II UKN 406/98, OSNAPiUS 2000 nr 5, poz. 196; z dnia 29 lipca 1998 r., II UKN 147/98, OSNAPiUS 1999 nr 14, poz. 471; z dnia 14 kwietnia 2000 r., II UKN 500/99, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 623; z dnia 9 marca 2012 r., 335/11, LEX nr 1212052; z dnia 27 stycznia 2011 r., II UK 194/00, LEX nr 786392; z dnia 20 maja 2004 r., II UK 385/03, OSNP 2005 nr 2, poz. 25; z dnia 9 lutego 2017 r., II UK 699/15; LEX nr 2255424).

Podobnie w doktrynie przyjmuje się, że zarzut pobrania nienależnego świadczenia z ubezpieczenia społecznego może być podniesiony tylko wobec osoby, która otrzymała świadczenie bezpodstawnie, i to tylko wówczas, gdy osoba ta miała świadomość, że wypłacone świadczenie jej się nie należy (por. B. Gudowska: Zwrot nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczeń społecznych - część 1, PiZS 2011 nr 7, s. 18, część 2, PiZS 2011 nr 8 s. 28). Istotną cechą nienależnie pobranego świadczenia jest świadomość osoby pobierającej świadczenie co do nieprzysługiwania jej prawa do tego świadczenia w całości lub w części od początku jego pobierania albo w następstwie mających miejsce później zdarzeń. Elementem decydującym o zakwalifikowaniu świadczenia jako nienależnie pobranego jest na gruncie ubezpieczeń społecznych świadomość osoby pobierającej świadczenie co do braku prawa do tego świadczenia. Kryterium istnienia świadomości wynika bądź z pouczenia dokonanego przez organ rentowy, bądź z niektórych zachowań samego ubezpieczonego takich jak: składanie fałszywych zeznań, posługiwanie się fałszywymi dokumentami, inne przypadki świadomego wprowadzania organu rentowego w błąd (por. K. Brzozowska, E. Dawidowska-Myszka: Obowiązek zwrotu nienależnie pobranego świadczenia z ubezpieczenia społecznego, Przegląd Sądowy 2015 nr 7-8, s. 103). Wobec czego nie sposób przyjąć, że zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego wydany został z rażącym naruszeniem przepisów prawa materialnego.

Podnieść należy, że zasadą postępowania kasacyjnego jest związanie Sądu Najwyższego stanem faktycznym sprawy ustalonym w zaskarżonym orzeczeniu. Polemika skarżącego z oceną dowodów dokonaną przez Sąd Apelacyjny w kontekście świadomości wnioskodawczyni w zakresie wprowadzenia w błąd organu rentowego, prowadząca do zakwestionowania ustalonego przez Sąd stanu

faktycznego sprawy, nie uzasadnia, w świetle art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Stanowisko takie wyraził Sąd Najwyższy - Izba Cywilna w postanowieniu z dnia 29 grudnia 2021 r. wydanym w sprawie o sygn. akt I CSK 374/21 stwierdzając, że pod pretekstem kwalifikowania naruszenia prawa materialnego nie można zmierzać do podważenia dokonanej w sprawie oceny dowodów. W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca de facto wyłącznie polemizuje z ustaleniami faktycznymi i oceną dowodów dokonaną przez Sądy *meriti*, co zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. uchyla się spod kontroli kasacyjnej. Polemika z ustaleniami faktycznymi sądu drugiej instancji, chociażby pod pozorem błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania określonych przepisów prawa materialnego, z uwagi na sprzeczność z przepisem art. 398³ § 3 k.p.c. jest a *limine* niedopuszczalna (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 czerwca 2006 r., IV CSK 100/06, LEX nr 1101306.; z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 211/06, LEX nr 1102310; z dnia 20 stycznia 2016 r., II UK 292/15, LEX nr 2026233). Do postępowania kasacyjnego nie należy rozstrzyganie sporów o ocenę dowodów ani o prawidłowość ustalenia stanu faktycznego sprawy, którym Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹³ § 2 k.p.c. jest związany. Sąd Najwyższy, nie jest sądem faktów, a wyłącznie sądem prawa. W zakresie jego ustawowych kompetencji nie mieści się korygowanie ustaleń faktycznych lub oceny materiału dowodowego dokonanego przez Sąd drugiej instancji (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 października 2018 r., I UK 437/17, LEX nr 2570520). Sąd Najwyższy, co zostało zaznaczone powyżej, jest bowiem związany w postępowaniu kasacyjnym ustaleniami faktycznymi dokonanymi przez Sądy (art. 393¹³ § 2 k.p.c.).

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, orzekając o kosztach postępowania kasacyjnego stosownie do 98 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

(G.Z.)

[ał]

